

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

СТЕЙКХОЛДЕРИ ОСВІТИ
(рекомендаційний бібліографічний список)

Упорядники: Самчук Л. І., завідувач відділу наукової інформаційно-бібліографічної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського
Мойсеюк Ю. М., молодший науковий співробітник відділу наукової інформаційно-бібліографічної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Сучасний стан освіти характеризується не лише особливостями діяльності закладів освіти, а й специфікою взаємовідносин з установами, організаціями та іншими особами, які можуть задавати вектор її розвитку. Важливу роль у сприянні інноваціям відіграє розбудова налагодженого партнерства закладу освіти з ключовими стейкхолдерами.

Поняття «стейкхолдер» лише кілька років тому з'явилося в українському соціологічному дискурсі. Втім у західній соціологічній практиці воно активно використовується з середини 90-х рр. ХХ ст., відображаючи ті особливості функціонування організацій, що забезпечують її життєдіяльність у нестабільному висококонкурентному зовнішньому середовищі та продуктивну взаємодію в межах внутрішнього. Найбільш відоме визначення цього поняття запропоновано відомим американським філософом і викладачем менеджменту в Школі Darden Університету Вірджинії Р. Едвардом Фріменом у монографії «Стратегічне управління: роль зацікавлених сторін», виданій у 1984 р., згідно з яким «стейкхолдер – це група (індивід), яка може впливати на досягнення організацією своїх цілей або на роботу організації в цілому» [Freeman, R. E. Stakeholder Management: A Stakeholder Approach / R. Edward Freeman. – Marshfield, MA : Pitman Publishing, 1984. – 276 p.].

Фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського підготовлено анотований рекомендаційний бібліографічний список «Стейкхолдери освіти», який має наскрізну нумерацію. Документи розміщено за абеткою авторів і назв. Використовується система гіперпосилань на електронні версії документів. Хронологічні рамки дібраного матеріалу: 2014–2018 рр. При

підготовці бібліографічного списку використано матеріали міжнародної бази даних EBSCO Publishing, зокрема EBSCO host Research Databases.

Рекомендаційний список адресовано науковим, науково-педагогічним і педагогічним працівникам, здобувачам вищої освіти та всім, кого цікавлять питання взаємовідносин із зацікавленими сторонами.

1. Баришевська, І. В. Особливості впливу стейкхолдерів на розвиток освітнього простору вищого навчального закладу / І. В. Баришевська, А. Ю. Корабахіна // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / МОН України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. – [Київ], 2016. – Вип. 88, ч. 1. – С. 89–92. – Бібліогр.: 6 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1910/1/stattia_Barishhevskaya_Korabahina_2016.pdf (дата звернення: 23.08.2018).

У статті проаналізовано роль стейкхолдерів у процесі становлення та розвитку освітнього простору вищого навчального закладу, розглянуто ключові принципи та способи взаємодії з ними. Запропоновано основні напрями аналізу стейкхолдерів для визначення стратегії поведінки щодо кожного з них.

2. Батаєва, К. В. До проблеми взаємодії вишів та стейкхолдерів у сучасному освітньому просторі / Батаєва К. В. // Гуманітарний часопис / Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут». – Харків, 2016. – № 4. – С. 96–97. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumc_2016_4_16 (дата звернення: 23.08.2018).

У статті проаналізовано матеріали конференції «Взаємодія освітніх установ зі стейкхолдерами», що відбулася в Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія» 16 лютого 2017 р. Розглянуто способи оптимізації проблемної ситуації для поліпшення й поглиблення взаємодії між викладачами й студентами-стейкхолдерами. Зазначено, що необхідно здійснити певний «дрейф» від прагматичної концепції стейкхолдер-аналізу до комунікативної інтерпретації взаємодії агентів системи вищої освіти із зовнішніми та внутрішніми «зацікавленими особами», метою якого є пошук загальних засад комунікації на основі спільних цінностей.

3. Взаимодействие образовательных учреждений со стейкхолдерами: веление времени: материалы XV междунар. науч.-практ. конф., 16 февр. 2017 г., Харьков / Ин-т высш. образования НАПН Украины [и др.]. – Харьков : Нар.укр. акад., 2017. – 306 с. : рис., табл. – Библиогр. в конце ст. – Текст доступен в Интернете: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/1622/1/Февраль.Материалы.2017.02.08.pdf> (дата обращения: 23.08.2018).

Матеріали Міжнародної конференції висвітлюють питання правових основ партнерської взаємодії у вищій школі, ролі батьків як стейкхолдерів в системі освіти, взаємозв'язку стейкхолдерів у реалізації соціально-освітнього проекту, нових форм співпраці вузів і ключових «груп впливу».

4. Гарбуз, С. К. Ціннісний підхід в управлінні зацікавленими сторонами програм надання нових освітніх послуг ВНЗ / С. К. Гарбуз

// Открытые информационные и компьютерные интегрированные технологии : сб. науч. тр. / Нац. аэрокосм. ун-т им. Н. Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт». – Харьков, 2017. – Вып. 75. – С. 179–186. – Бібліогр.: 9 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vikt_2017_75_21 (дата звернення: 23.08.2018).

У статті розглянуто застосування ціннісного підходу в програмах надання нових освітніх послуг закладом вищої освіти, досліджено обмін цінностями між кількома сторонами проекту. Проведено експертне оцінювання критеріїв, що впливають на ступінь зацікавленості учасників програм ліцензування. Розроблено когнітивну модель за допомогою програмного продукту «Канва» та проведено оцінку мультиплікативного інтересу стейкхолдерів програм ліцензування нових освітніх послуг закладів вищої освіти.

5. Гаценко, Л. В. Теорія зацікавлених сторін (стейкхолдерів): історія розвитку та проблемні питання для подальших досліджень / Гаценко Л. В. // Водний транспорт : зб. наук. пр. / Київ. держ. акад. вод. трансп. ім. гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. – Київ, 2016. – Вип. 1. – С. 156–160. – Бібліогр.: 17 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2016_1_27 (дата звернення: 23.08.2018).

У статті розглянуто історію виникнення та різновиди теорій зацікавлених сторін, з'ясовано сутність поняття «стейкхолдери» та узагальнено підходи до класифікації стейкхолдерів. Визначено проблемні питання, пов'язані з подальшими дослідженнями теорії зацікавлених сторін.

6. Грішнова, О. Соціальна відповідальність університетів України: порівняльний аналіз та основні напрями розвитку / О. Грішнова, С. Бех // Вісн. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – № 5. – С. 11–18 : табл., рис. – Бібліогр.: 27 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/articles/grishnova-o-bekh-social-responsibility-of-ukrainian-universities-comparativ_24372.pdf (дата звернення: 23.08.2018).

У статті обґрунтовано сутність соціальної відповідальності університету. Досліджено основні напрями соціальної відповідальної діяльності університетів в Україні та в західних країнах. Здійснено порівняльну оцінку поширення соціальної відповідальності в діяльності українських університетів. Визначено пріоритетні напрями розвитку соціальної відповідальності навчальних закладів. Розроблено карту стейкхолдерів для сучасного університету.

7. Гусєва, Ю. Ю. Управління зацікавленими сторонами освітніх проектів / Юлія Юріївна Гусєва, Марина Володимирівна Сидоренко, Ігор Володимирович Чумаченко // Вісн. нац. техн. ун-ту «ХПІ». Серія: Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проектами : зб. наук. пр. / Нац. техн. ун-т «Харківський політехнічний інститут». – Харків, 2016. – № 2. – С. 8–12 : табл., рис. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://pm.khpi.edu.ua/issue/view/3726> (дата звернення: 23.08.2018).

У статті розглянуто підхід, який на основі інтеграції ієрархічної структури вимог та ієрархічної структури робот проекту дає можливість доповнити існуючі методи класифікації зацікавлених сторін проекту показником ресурсомісткості вимог, який можна визначити у грошовій формі. Запропоновано метод, що уможливорює відстеження виконання вимог зацікавлених сторін проекту в часі відповідно до обсягу фактично витрачених ресурсів за аналогією з методом освоєного обсягу.

8. Карапетян, А. О. Вдосконалення механізмів управління системою вищої освіти України в умовах Болонського процесу : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Карапетян Аліна Овіківна ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. – Харків, 2015. – 20 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/dorad/files/20150930/ka0-aref-20150922.pdf> (дата звернення: 23.08.2018).

Розроблено науково-теоретичні положення щодо створення моделі управління системою закладів вищої освіти України у процесі реалізації положень Болонської декларації, методичні рекомендації щодо забезпечення ефективного функціонування механізмів державного управління освітньою галуззю. Виокремлено чинники впливу на процеси формування та реалізації державної політики в закладах вищої освіти у процесі її реформування. Запропоновано модель координації взаємодії держави, закладів вищої освіти, бізнесу та громадськості в інтересах розвитку освітньої галузі, що дає змогу забезпечити ефективність державного управління у сфері вищої освіти шляхом упровадження нових форм залученнястейкхолдерів до процесу управління та посилення дієвості громадського контролю. Визначено основні напрями вдосконалення фінансового механізму державного управління освітньою системою за нових економічних та політичних умов.

9. Лавриненко, Л. М. Взаємодія та взаємозв'язок ринку праці та ринку освітніх послуг [Електронний ресурс] / Лавриненко Л. М. // Глобальні та національні проблеми економіки : електрон. наук. фах. вид. / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Текст. дані. – Миколаїв, 2016. – Вип. 9. – С. 592–596. – Бібліогр.: 6 назв. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/121.pdf> (дата звернення:). – Назва з екрана.

У статті розглянуто особливості функціонування ринку праці та ринку освітніх послуг. Розглянуто зміст механізму взаємодії замовників та споживачів на ринку освітніх послуг. Визначено інструменти механізму управління якістю освітніх послуг. Проведено аналіз європейського досвіду регулювання взаємодії освіти та ринку праці. Визначено дисбаланс між попитом та пропозицією фахівців на ринку. Обґрунтовано необхідність регулювання взаємодії ринків освітніх послуг та праці.

10. Мельник, С. Ключові підходи до реформування сфери підготовки кадрів в Україні / С. Мельник // Освіт. аналітика України. – 2017. – № 1. – С. 94–106. – Бібліогр.: 5 назв.

У статті вперше у вітчизняній практиці розглянуто підходи до формування в Україні нової моделі механізму забезпечення якісної підготовки

кадрів на засадах широкого залучення до цього всіх стейкхолдерів процесу створення Національного агентства з кваліфікацій, мережі центрів незалежного оцінювання (визнання) професійних кваліфікацій. галузевих (професійних) рад з кваліфікацій тощо.

11. Моніторинг інтеграції української системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження : моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. фонд «Міжнародний Фонд дослідження освітньої політики» ; [за заг. ред. Т. В. Фінікова, О. І. Шарова]. – Київ : Таксон, 2014. – 144 с. – Бібліогр.: с. 130–143. – Текст доступний в Інтернеті:

http://www.edupolicy.org.ua/_dx/assets/images/Analit2ua_web.pdf (дата звернення: 23.08.2018).

З урахуванням досвіду проведеного дослідження, міжнародних та національних моніторинрів, отриманого «зворотного зв'язку», методології компаративного моніторингу освітньої сфери проаналізовано освітнє законодавство та підготовлено проекти Закону України «Про вищу освіту», комплекс нормативних та інструктивних документів МОН України щодо їх відповідності європейським рекомендаціям та тенденціям розвитку Європейського простору вищої освіти та наукового дослідження. Розглянуто практики діяльності центральних органів управління освітньою сферою та основних груп закладів вищої освіти (університети, технічні, медичні, педагогічні та інші галузеві групи вищої школи) з впровадження новітніх освітніх технологій та європейських підходів до організації навчально-наукової діяльності. Досліджено рівень включеності основних студентських організацій та громадських об'єднань в управління вищою школою, процеси посилення громадських засад в академічному самоуправлінні відповідно до європейських традицій університетської автономії та схем студентської мобільності, вивчено ступінь усвідомлення академічною спільнотою необхідності реформи системи вищої освіти на шляху інтеграції України до європейського культурно-економічного простору. Введено результати моніторингового дослідження в аналітичне поле міжнародної спільноти стосовно шляхів трансформації національних, регіональних та світової систем вищої освіти.

12. Нохріна, Л. А. Алгоритм ідентифікації груп стейкхолдерів / Нохріна Л. А. // Місто. Культура. Цивілізація : матеріали V Міжнар. наук.-теорет. Інтернет-конф., квіт. 2015 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків, 2015. – С. 168–175 : рис. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://eprints.kname.edu.ua/40107/1/168-175.pdf> (дата звернення: 23.08.2018).

У статті зроблено висновок, що актуальні для територіальної громади проблеми істотно не відрізняються від проблем, ідентифікованих іншими групами стейкхолдерів. Сталий туризм, ініційований місцевими співтовариствами, потребує підтримки, сприяння та співпраці всіх груп стейкхолдерів, які мають стійкі зв'язки з ринком, глибоке розуміння потреб туристів і на професійному рівні володіють мовними і комунікаційними

компетентностями. Таким чином, сталий розвиток туризму детермінує формування довготривалих партнерських відносин. Констатовано, що стратегічно важливими аспектами прогресу будь-якої території є освіта, доступ до інформації, охорона ресурсів і розширення економічних можливостей видів діяльності, не пов'язаних з туризмом.

13. **Панчишин, С. М.** Поняттєвий апарат інституційного аналізу конкурентоспроможності системи вищої освіти / Панчишин С. М., Гринькевич О. С. // Економіка розвитку. – 2017. – № 1. – С. 50–58 : рис. – Бібліогр.: 24 назви. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/eu171_81/e171pan.pdf (дата звернення: 23.08.2018).

У статті систематизовано сучасні теоретичні підходи до трактування сутності вищої освіти як системи та об'єкта інституційного аналізу конкурентоспроможності. На основі компетентнісного, процесного та інституційного підходів до аналізу сутнісних ознак вищої освіти запропоновано її визначення як системи неформальних (цінностей, звичаїв, способів мислення, поведінки тощо) і формальних (правових документів, стандартів, освітніх провайдерів, стейкхолдерів тощо) інститутів, що забезпечують розуміння визначальної ролі знань у самовдосконаленні, їхньому засвоєнні та збільшенні для реалізації цілей індивідуального та суспільного розвитку. З урахуванням принципів системного аналізу та комплементарності окреслено архітектуру національної системи вищої освіти. Її основними концептуальними елементами та об'єктами аналізу конкурентоспроможності є цінності, що визначають інтереси та потреби в нових знаннях і компетентностях, інтереси та поведінка внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів вищої освіти, формальні та неформальні освітні провайдери, продукти та послуги як результати діяльності освітніх провайдерів у вищій освіті. Комплексний аналіз взаємопов'язаних внутрішніх і зовнішніх цілей і функцій стратегічного розвитку вищої освіти дає підстави сформулювати висновок, що основними сутнісними ознаками – критеріями аналізу конкурентоспроможності вищої освіти на всіх рівнях її функціонування та розвитку – є ефективність, якість і соціальна відповідальність.

14. **Перелік ключових стейкхолдерів** із впровадження Національної рамки кваліфікацій та список їх представників (підготовлено за інформацією про постійних учасників 8 міжнародних семінарів в Україні та інших заходів, проведених у 2015–2017 роках під егідою Європейського фонду освіти) [Електронний ресурс] / Working together Learningforlife, М-во соц. політики України, Федерація роботодавців України, М-во освіти і науки України // Міністерство освіти і науки України : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, [2018]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/nacionalna-ramka-kvalifikacij/stejkholderi> (дата звернення: 23.08.2018). – Назва з екрана.

15. **Регіональні ради професійної освіти в Україні.** Пропозиція Методичних рекомендацій щодо їх організації і функціонування [Електронний ресурс] : (робочий документ для обговорення), жовтень 2017

/ Working together Learning for life, М-во освіти і науки України
// Міністерство освіти і науки України : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2017. – 42 с. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/Analitychni-materialy/14-robochi-materiali-z-oglyadu-stvorennya-profesiynikh-rad.pdf> (дата звернення: 23.08.2018). – Назва з екрана.

Пропозицію щодо регулятивних і методичних рекомендацій з ефективного впровадження та роботи регіональних рад професійної освіти в Україні розроблено в рамках проекту «Національний та міжнародний досвід для розроблення організаційних та функціональних методичних рекомендацій для врегулювання статусу та провадження повноважень та операційної діяльності регіональних рад професійної освіти в Україні», який реалізується за підтримки Європейського фонду освіти (ЄФО).

Документ складається з двох частин. Перший розділ – це пропозиція щодо основних інгредієнтів, необхідних для підготовки правових норм стосовно регіональних рад професійної освіти, організації роботи рад та їх членів. У цьому розділі наводяться окремі приклади спільної роботи над впровадженням такої нормативної бази для подальшої організації та активізації динамічної роботи регіональних рад професійної освіти навчання в Україні. Друга частина містить перехресний аналіз практик країн-членів ЄС та країн-партнерів ЄФО (Франції, Італії, Словаччини та Казахстану) щодо роботи регіональних рад професійної освіти.

16. Результати вивчення думок заінтересованих сторін щодо формування вітчизняної кваліфікаційної системи та їхніх пропозицій відповідного спрямування [Електронний ресурс] / МОН України, М-во соц. політики України, British Council [та ін.] // Інститут професійних кваліфікацій : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2016. – 22 с. – Режим доступу: [http://ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2016.07.05_Seminar_NQF_plan/Изучение мнения стейкхолдеров.pdf](http://ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2016.07.05_Seminar_NQF_plan/Изучение%20мнения%20стейкхолдеров.pdf) (дата звернення: 23.08.2018). – Назва з екрана.

У збірнику висвітлено результати опитування представників заінтересованих сторін, проведеного в рамках семінару під егідою Європейського фонду освіти «Затвердження Плану заходів щодо впровадження Національної рамки кваліфікацій (НРК) в Україні на 2016–2020 роки» (5 липня 2016 р.). Запропонований опитувальник складається із: 26 запитань, згрупованих у п'ять змістових блоків (Оцінювання перспектив стейкхолдерів у здійсненні результативного внеску в проектування і розробку кваліфікацій в Україні; Складання карти інтересів зацікавлених сторін; Види діалогу із заінтересованими сторонами; Сприяння залученню заінтересованих сторін; Формалізація участі заінтересованих сторін); двох блоків з оцінювання ролі 28 стейкхолдерів сьогодні і в майбутньому (Готовність заінтересованих сторін до розширеної участі в системі кваліфікацій; Оцінювання рівня задіяності стейкхолдерів у процесах проектування розробки кваліфікацій); 13 відкритих запитань.

17. **Савицька, Н. Л.** Інституціональні проблеми взаємодії стейкхолдерів у вищій освіті / Савицька Н. Л. // Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації : зб. наук. ст. учасників VI Всеукр. наук.-практ. конф. / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2015. – С. 48–52. – Бібліогр.: 6 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4323/1/Savicka.pdf> (дата звернення: 23.08.2018)

У статті досліджено інституціональні проблеми взаємодії стейкхолдерів у вищій освіті, виділено серед зацікавлених сторін зовнішніх – сім'я, бізнес, соціум, держава та внутрішніх – профільне відомство, керівний склад закладу освіти, студенти, науково-педагогічний корпус. Доведено, що центральним суб'єктом освітніх відносин, на які має орієнтуватися система освіти, виступає людина, яка одночасно є ключовим стейкхолдером.

18. **Сергеева, Л. М.** Механізми управління якістю професійної освіти [Електронний ресурс] / Л. В. Сергеева // Теорія та методика упр. освітою : електрон. наук. фах. вид. / ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. – Текст. дані. – Київ, 2016. – № 1. – Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v17_16/1_sergeeva.pdf (дата звернення: 23.08.2018). – Назва з екрана.

У статті йдеться про необхідність пошуку механізмів забезпечення якості професійної освіти, постійного формування конкурентних переваг на ринку освітніх послуг. Розглянуто ймовірні форми (шляхи), що дали б змогу децентралізувати й диверсифікувати матеріально-фінансові ресурси, запропоновано структуру системи управління якістю професійної освіти. Автор зупиняється на механізмі створення регіональних рад стейкхолдерів професійної освіти. Проаналізовано розділи Міжнародного стандарту із соціальної відповідальності ISO 26000.

19. **Сергеева, Л.** Стейкхолдери: наскільки вони зацікавлені сторони / Лариса Сергеева // Профтехосвіта. – 2016. – № 6. – С. 10–13 : мал. – Бібліогр.: 5 назв.

У статті розглянуто один зі шляхів розвитку соціального партнерства – створення в кожному регіоні рад стейкхолдерів професійної освіти.

20. **Супрун, В. В.** Теоретичні та практичні аспекти регулювання професійної освіти в Україні / Супрун В'ячеслав Васильович // Вісн. післядиплом. освіти. Серія «Управління та адміністрування» : зб. наук. пр. / МОН України, НАПН України, Ун-т менеджменту освіти. – Київ, 2016. – Вип. 2. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/2_32_2016/uprav1/%D0%A1%D0%A3%D0%9F%D0%A0%D0%A3%D0%9D.pdf (дата звернення: 23.08.2018).

У статті обґрунтовано необхідність регулювання професійної освіти. Узагальнено наукові підходи до вибору моделі публічного управління та адміністрування в системі професійної освіти. Наголошується на

важливості забезпечення ефективного зв'язку ринку освітніх послуг та ринку праці, збалансованості структури випуску кваліфікованих працівників професійними навчальними закладами з потребами економіки держави та регіонів за професіями, видами економічної діяльності та якістю підготовки. Запропоновано напрями регулювання, відповідні підходи, а також певне бачення стосовно стратегії децентралізації у сфері професійної освіти України зі збереженням державної підтримки конституційних зобов'язань щодо надання відповідної освіти.

21. A Handbook for Meaningful Stakeholder Engagement: A Tool to Support State Education Agencies in Planning and Implementation of ESSA / Partners for Each and Every Child. – [United States of America], 2016. – 54 p. – Mode of access: http://partnersforeachandeverychild.org/wp-content/uploads/2017/03/P4_EngagementHandbook_ESSA_0616.pdf (last access: 23.08.2018).

Посібник призначений для підтримки державних освітніх установ з метою залучення зацікавлених сторін до співпраці.

22. Aarrevaara, T. External stakeholders and internal practices in departments of teacher education at European universities / Timo Aarrevaara, Janne Wikström, Peter Maassen // Higher Education Quarterly. – 2017. – Vol. 71, Iss. 3. – P. 251–262. – Mode of access: <https://academic.oup.com/spp/advance-article/doi/10.1093/scipol/scx082/4652938> (last access: 23.08.2018).

Дослідницькі університети працюють в умовах конфлікту цілей та пріоритетів. Їхній статус як в галузі наукових досліджень, так і в галузі освіти залежить від їхньої діяльності в різних глобальних сферах, де результати можна визначити за допомогою відносно чітких показників. Проте складно визначити та оцінити успіх у тій сфері діяльності, яка виходить за межі основних завдань наукової спільноти, такій, наприклад, як суспільна значимість закладів вищої освіти. Завдання, що виходять за рамки основної академічної роботи, підпорядковуються вимогам, які не є чітко визначеними та є більш абстрактними. Мета цієї статті – визначити ці непрофільні потреби як зовнішні непередбачувані обставини та проаналізувати їх за допомогою ситуативного підходу.

23. Alhassan, A. B. Parents and School Proprietors Frustrating National Education Policy: What Should Stakeholders Do? / Alhassan A. B. // IFE PsycholIA. – 2016. – Vol. 24, Iss. 2. – P. 259–266. – Mode of access: <http://journals.co.za/content/journal/10520/EJC-599c856fd> (last access: 23.08.2018).

Йдеться про освіту в Нігерії, яка є інструментом національного розвитку. Освітні цілі країни є чітко сформульованими, відповідно до потреб суспільства та окремих осіб зокрема з урахуванням реалій навколишнього середовища та сучасного світу. У статті уточнено поняття політики, національної політики та освітньої політики. Політика в галузі освіти спрямована на заохочення системи освіти, що відповідатиме філософії національного розвитку. Застосовано аналітичний підхід для вивчення грубого порушення у сфері національної освітньої політики, за

допомогою якого з'ясовано, що всі діти залишатимуться в школі, поки не закінчать початкову школу. Освітня система побудована на початковому рівні, що автоматично робить його ключем до успіху або поразки всієї системи. Виявлено фактори, що призвели до такої неприйнятної ситуації. Пропонується, щоб зацікавлені сторони (батьки, адміністрація школи, класні керівники, шкільні інспектори на федеральному та штатному рівнях) відігравали конкретні ролі в нормалізації ситуації.

24. **Chanphirun, S.** Stakeholder involvement in the higher education sector in Cambodia / Sam Chanphirun, Dahles Heidi // Studies in Higher Education. – 2017. – Vol. 42, Iss. 9. – P. 1764–1784. – DOI: 10.1080/03075079.2015.1124851. – Mode of access: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03075079.2015.1124851> (last access: 23.08.2018).

У статті досліджено, яким чином зацікавлені сторони залучають себе до сфери вищої освіти у Камбоджі і на скільки успішно вони співпрацюють. Дослідження проведено на основі якісних даних інтерв'ю з 46 ключовими учасниками дослідження з відповідних установ, що представляють основні зацікавлені сторони у цій сфері. Модель потрійної спіралі «уряд – університет – промисловість» тісної співпраці використовується в ролі основного інструменту для аналізу даних. Визначено чотири категорії зацікавлених сторін у галузі: уряд, партнери з розвитку, заклади вищої освіти та промисловість. Зацікавлені сторони роблять свій вклад у галузь різними способами та на різних рівнях. Проте співпраця між зацікавленими сторонами залишається досить обмеженою, що негативно відображується на розвитку галузі. Тож, партнерство зацікавлених сторін, що обумовлено моделлю потрійної спіралі, ще не сформувалося в «Камбоджійському» контексті.

25. **Houston, M.** Partnership and collaboration in work-oriented learning in higher education / Muir Houston, Karsten Krueger, Mike Osborne // The Modern Higher Education Review. – 2017. – № 2. – P. 8–27. – Mode of access: <http://edreview.kubg.edu.ua/index.php/edreview/article/view/52> (last access: 23.08.2018).

У статті відображено попередні результати проекту, що фінансується ЄС, щодо співпраці і партнерства між зовнішніми зацікавленими сторонами та університетами з метою надання освітніх послуг дорослим, що мають досвід роботи на ринку праці, задля вдосконалення навичок та підвищення кваліфікації у галузі економіки знань, як це передбачено на 2020 р. Дискутуються питання «професіоналізації» професійної технічної освіти та «технологізації» університетської освіти. Схарактеризовано співпрацю шістьох країн-партнерів, що беруть участь у проекті LETAЕ (reinforce Labour Efficiency of Tertiary Adult Education at Universities) (Підвищення ефективності праці у галузі вищої освіти для дорослих в університетах) за середнім показником ЄС з метою обговорення рівнів досягнень на ринку праці. Наведено окремі результати тематичних досліджень, пов'язаних із здобуттям вищої освіти завдяки партнерству або

співпраці із зовнішніми зацікавленими сторонами, у тому числі місцевими органами влади, профспілками та окремими підприємствами.

26. **Huempfer, L.** Using stakeholder marketing and social responsibility for new product development in higher education: a business Spanish model / Huempfer Lisa, Kopf Dennis A. // Journal of Marketing for Higher Education. – 2017. – Vol. 27, Iss. 2. – P. 251–273. – Mode of access: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08841241.2017.1384782> (last access: 23.08.2018).

Адміністрація закладів вищої освіти часто стикається з проблемою вибору під час розподілу обмежених ресурсів для створення нових програм. Мета цієї статті – дослідити, чи є прийнятним новий продукт шляхом застосування маркетингу зацікавлених сторін. Крім того, маркетинг зацікавлених сторін можна застосувати до інших освітніх питань. Перевага цього підходу полягає у врахуванні факту підзвітності університетів США кільком зацікавленим сторонам. Методи дослідження передбачають вторинний аналіз даних та контент-аналіз веб-сайтів університетів, на яких зареєстровано більш, ніж 5000 студентів, а також опитування студентів у представницькому коледжі для в'ясування мотивації їх в академічному виборі. Результати дослідження свідчать, що університети не виявляють активного бажання ефективно взаємодіяти з латиноамериканським населенням і розширювати латиноамериканський ринок за кордоном. Університети, які не здатні прийняти маркетинг зацікавлених сторін, ризикують не сформувати у студентів та працівників підприємств навички, які є необхідними для успіху в XXI ст.

27. **Janmaat, G.** Different stakeholders in education / Germ Janmaat, Tristan McCowan, Nitya Rao // Compare: A Journal of Comparative and International Education. – 2016. – Vol. 46, Iss. 2. – P. 169–171. – DOI:10.1080/03057925.2016.1134956. – Mode of access: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/03057925.2016.1134956?needAccess=true> (last access: 23.08.2018).

Розглянуто проблему зацікавлених сторін у сфері освіти у Фінляндії, Чилі та Гонконзі.

28. **Keller, D.** International Education: Stakeholder Values and Perceptions [Electronic resource] / Dan Keller // International Baccalaureate : [офіц. портал міжнар. некомерційної приват. освіт. фундації]. – Text data. – Geneva, 2015. – 28 p. – Mode of access: <http://www.ibo.org/contentassets/4ccc99665bc04f3686957ee197c13855/research--executive-summary---international-education---stakeholder-values-and-perceptions---en.pdf> (last access: 23.08.2018).

У доповіді звернуто увагу на функціонування міжнародних шкіл, що організовані для реалізації ідеалістичних або прагматичних цілей. Встановлено, що метою ідеалістичних міжнародних шкіл є розвиток «міжнародного мислення» молоді, в той час як прагматичні школи орієнтовані на надання освітніх послуг дітям емігрантів, які працювали у певних організаціях. Зазначено, що питання збалансування напруження між

прагматичним глобалістично спрямованим вектором освіти та ідеалістичним інтернаціонально спрямованим вектором освіти є пріоритетним завданням для керівників міжнародних шкіл. Проаналізовано та виявлено, що зацікавлені сторони оцінюють міжнародну освіту на високому рівні.

29. Local Stakeholder Engagement Under The Every Student Succeeds Act (ESSA) : A Guide for District and School Leaders // The State of New Jersey / State of New Jersey, Department of Education. – [Trenton], 2017. – 45 p. – Mode of access: <http://www.state.nj.us/education/ESSA/guidance/njdoe/StakeholderGuidance.pdf> (last access: 23.08.2018).

У путівнику висвітлено інформацію як студенти Нью-Джерсі здобувають якісну освіту завдяки колективному залученню шкільних, районних керівників та лідерів громад. Дослідження ґрунтується на спільних зусиллях регіональних партнерів Нью-Джерсі. Основна мета путівника – надання інформації районному та шкільному керівництву щодо шляхів залучення місцевих стейкхолдерів з метою забезпечення потреб студентів у високоякісній освіті. Зазначено, що Департамент Нью-Джерсі, який тісно співпрацює із стейкхолдерами, розглядає фактор залучення зацікавлених сторін як важливий компонент студентського успіху.

30. Menashy, F. Multi-stakeholderaid toeducation: power in the context of partnership / Francine Menashy // Globalisation, Societies &Education. – 2018. – Vol. 16, Iss. 1. – P. 13–26. – Mode of access: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14767724.2017.1356702> (last access: 23.08.2018).

Йдеться про дослідження питання глобального партнерства в галузі освіти (ГПГО). Зроблено висновок про те, що, незважаючи на зусилля створити більш справедливі умови за допомогою ГПГО, організації, які надають допомогу на двосторонній основі, та Світовий банк утримують свої ієрархічні позиції, зберігаючи структури, що відтворюють їх домінуючий статус, тим самим протидіючи основним принципаммандату ГПГО.

31. Mishyna, N. V. Ukrainian educational and research institutions as the stakeholders of the corporate social responsibility and the corruption problem / N. V. Mishyna // Молодий вчений. – 2016. – № 2. – С. 201–205. – Бібліогр.: 4 назви. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_2_49 (дата звернення: 23.08.2018).

Установи освіти та науково-дослідні установи можуть досить активно сприяти розвитку корпоративної соціальної відповідальності в Україні як одна з груп стейкхолдерів (зацікавлених осіб), але поки що їх потенціал практично не використовується. У статті проаналізовано та з'ясовано, що установи освіти та науково-дослідні установи можуть взяти участь у практиках корпоративної соціальної відповідальності. Разом з тим це питання тісно пов'язано з подоланням корупції в установах освіти та науково-дослідних установах.

32. **Scenarios of quality** assurance of stakeholder relationships in Finnish higher education institutions / Lyytinen Anu, Kohtamäki Vuokko, Kivistö Jussi, Pekkola Elias, Hölttä Seppo // *Quality in Higher Education*. – 2017. – Vol. 23, Iss. 1. – P. 35–49. – DOI: 10.1080/13538322.2017.1294410. – Mode of access: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13538322.2017.1294410?journalCode=cqhe20> (last access: 23.08.2018).

Упродовж останніх років роль і значення зовнішніх зацікавлених сторін закладів вищої освіти зросли, проте якість відносин між зацікавленими сторонами залишається все ще новим явищем у сфері управління вузами та дослідження вищої освіти. На основі інтерв'ю та даних експертних груп у статті проаналізовано сценарії забезпечення якості взаємовідносин зацікавлених сторін у фінських закладах вищої освіти. Особливу увагу звернуто на вивчення того, як заклади освіти можуть збалансувати погляди внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін щодо забезпечення якості. За результатами дослідження з'ясовано, що одним із найважливіших завдань фінських вузів є розробка гнучких методів забезпечення якості, здатних збалансувати академічні цілі навчальних закладів і потреби зовнішніх зацікавлених сторін. Це потребує пошуку балансу між централізованою координацією й диференційованою практикою дисциплін та академічних одиниць всередині навчальних закладів.

33. **Stakeholder and community engagement: The Education State** = Участь зацікавлених сторін та громадськості: держава освіти [Electronic resource] // VICTORIA : State Government. – Australia, 2017. – 33 p. – Mode of access: <http://www.education.vic.gov.au/Documents/about/educationstate/engagementreportec.pdf> (last access: 23.08.2018).

У 2015 р.в штаті Вікторія (Австралія) відбулося засідання зацікавлених сторін з приводу раннього дитячого розвитку. Йшлося про необхідність більшої уваги освіті населення штату Вікторія, починаючи з раннього дитинства: усі мають рівні права для здобуття освіти та можливість стати успішним. Зазначено, що система надання освіти охоплює всі урядові рівні, зокрема як приватні, так і державні сектори, що відіграють різні ролі наданні відповідних послуг та підтримці програм щодо раннього дитячого розвитку, охорони здоров'я дітей та їхнього добробуту. На засіданні схвалено такі завдання: 1) навчання дітей, починаючи з раннього віку; 2) підвищення якості освіти; 3) надання підтримки батькам; 4) надання підтримки психологічно вразливим дітям, їхнім родинам та малозабезпеченим верствам населення; 5) посилення зв'язку між зацікавленими сторонами. Констатовано, що реалізація цих завдань сприятиме поліпшенню економічного стану країни, позитивно впливатиме на стан здоров'я молоді, освітню та соціальну сфери життя. Зауважено, що до цього процесу необхідно заохочувати всі шари суспільства з метою підтримки раннього дитячого розвитку. Провідною ідеєю зустрічі стало гасло «Чим раніше, тим краще». Зацікавлені сторони визначили характер надання послуг щодо сприяння ранньому розвитку як «дитиноцентричний» або «родинноцентричний». Крім того, учасники

висловилися за необхідність надання підтримки батькам, оскільки вони є основними наставниками для своїх дітей. Зазначено, що для реалізації поставлених завдань необхідно залучати висококваліфікованих спеціалістів. Учасники дійшли висновку, що потрібно налагодити міцний взаємозв'язок між всіма, хто займається дитячим розвитком (вихователі, вчителі, соціальні працівники) з метою надання комплексних послуг дітям та їхнім родинам.

34. **Stakeholder engagement in sustainability reporting in higher education/ Ferrero-Ferrero Idoya, Fernandez-Izquierdo María Ángeles, Muñoz-Torres María Jesús, Bellés-Colomer Lucía // International Journal of Sustainability in Higher Education. – 2018. – Vol. 19, Iss. 2. – P. 313–336. – DOI: 10.1108 / IJSHE-06-2016-0116. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/321922645_Stakeholder_engagement_in_sustainability_reporting_in_higher_education_An_analysis_of_key_internal_stakeholders%27_expectations (last access: 23.08.2018).**

Мета дослідження – осмислення залучення зацікавлених сторін в контексті звітності з питань сталого розвитку вищих навчальних закладів, а також принципу суттєвості та очікувань зацікавлених сторін. У статті використано дослідницький підхід на основі аналізу змісту, тематичного дослідження та описової статистики. Зроблено три ключові висновки. По-перше, результати показують, що заклади вищої освіти користуються різними критеріями для групування зацікавлених сторін і що залучення зацікавлених сторін є неоднорідним процесом. По-друге, очікування внутрішніх зацікавлених сторін узгоджуються з матеріальними аспектами звітності з питань сталого розвитку. По-третє, студенти та викладачі розходяться в поглядах щодо пріоритетності деяких аспектів з питань сталого розвитку. Такий аналіз сприятиме поінформованості щодо залучення зацікавлених сторін до навчання, виявленню відповідних результатів від участі зацікавлених сторін, підвищенню якості звітності та заохоченню реального діалогу із зацікавленими сторонами.

35. **Švaikauskienė, S. Towards Typology of Stakeholders: a Case of Lithuanian Higher Education / Švaikauskienė Simona, Mikulskienė Birutė // Higher Education Quarterly. – 2017. – Vol. 71, Iss. 1. – P. 97–124. – Mode of access: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/hequ.12113> (last access: 23.08.2018).**

Метою статті є дослідження внутрішнього управління та партнерства зацікавлених груп з метою представлення їхніх інтересів у формуванні державної політики для розробки типології зацікавлених сторін. Це дослідження ґрунтується на восьми інтерв'ю з представниками зацікавлених організацій, що функціонують у галузі вищої освіти Литви. Розроблено типологію, що охоплює фактори потенціалу (організаційний потенціал, навчальний потенціал, потенціал партнерства, потенціал інформаційно-пропагандистської діяльності) та опис трьох рівнів (сильний, середній та слабкий). Запропонована типологія є інструментом, який може

використовуватися державними установами для оцінювання потенціалу зацікавлених сторін.

36. **Yongxia, Lv.** Research on the Vocational Education System Reform Based on Stakeholder Theory / Yongxia Lv// Revista de la Facultad de Ingenieria. – 2017. – Vol. 32, Iss. 9. – P. 437–443. – Mode of access: <http://revistadelaFacultaddeIngenieria.com/index.php/ingenieria/article/viewFile/2045/2005> (last access: 23.08.2018).

У XXI ст. професійна освіта відіграє дедалі більш важливу роль у сприянні розвитку національної економіки. Автор аналізує реформування системи професійної освіти на основі теорії стейкхолдерів. Метою класифікації зацікавлених сторін у вищій професійній освіті є ефективне планування та управління ресурсами реформи вищої професійної освіти. На основі аналізу характеру та механізму реформування освіти автор висуває пропозиції щодо поглиблення реформування вищої професійної освіти.